

Н. Г. СИДЯЧЕНКО

Інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Електронна пошта: burlajnata@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-6544-4030>

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКА СЕМАНТИКА ЛЕКСЕМИ *WIDNOKRĄG* В ОДНОЙМЕННОМУ РОМАНІ ВЕСЛАВА МИСЛИВСЬКОГО

У статті, що є продовженням низки досліджень, присвячених індивідуально-авторській семантиці в художніх ідіолектах, аналізуються значення лексеми *виднокруг*, яка функціонує як ключове слово в тексті однойменного роману польського письменника В. Мисливського. Подано характеристики ключових слів, усталені в теоретичній літературі, серед яких найголовніша: ключові слова пов'язані з ідейно-тематичним змістом твору/творів, концептуальними думками автора, вербалізованими образно й дослівно. Проаналізовано відповідність лексеми *виднокруг* ідіолекту В. Мисливського вказаним характеристикам. За лексикографічними джерелами зіставлено загальномовну структуру значень полісем *widnokrąg* і *виднокруг*, *horyzont* і *горизонт* у польській та українській літературних мовах. На підставі здійсненого контекстуального аналізу виявлено, що лексема *виднокруг* у художньому ідіолекті В. Мисливського функціонує в загальномовних значеннях: 'місце позірною зіткнення неба із землею або морем' та 'частина земної поверхні, яку можна бачити на відкритій місцевості'; актуалізується в давніх міфологічних значеннях 'місце зіткнення цього й того світу', 'місце переходу в потойбіччя'; а також набуває індивідуально-авторського значення 'доля', яке продукується шляхом метонімічного розширення усталеного в польській мові значення 'оточення, середовище чогось або чиясь', доповнюючись метафоричною трансцендентальною конотацією. Метонімічне звуження значень 'оточення...' та 'простір...' породжує у словосполучення *центр виднокругу* семантику 'мала батьківщина'. Митець, маючи своє бачення реалії (денотата), вносить зміни в усталене в загальномовній номінації «вирізнання і применшення чи елімінування» його рис, кодуючи їх в індивідуальному значенні. Тому дослідження індивідуально-авторської семантики ключових слів допомагає також глибше пізнати художню картину світу автора. Зокрема, наше дослідження висвітлює фрагменти картини світу, що зберігають давні уявлення міфологічної свідомості й давніх, але живих донині в Польщі, обрядодій поминання предків.

Ключові слова: художній ідіолект, індивідуально-авторське значення, метафора, метонімія, полісема, Веслав Мисливський.

Об'єктом наших досліджень упродовж низки років є художні ідіолекти, а предметом досліджень — індивідуально-авторська семантика. Це не обов'язково семантика формальних новотворів, хоча й такі траплялися. Як, скажімо, дериват *mojósć* (моїсть) із художньої мови Ч. Мілоша, утворений

від основи присвійного займенника *mój* та іменникового суфікса *-ość*, що в ідіолекті поета означає 'все моє, людське', 'іпостасі людини' [Sydiaczenko 2018b]; або *urizen* — запозичення Ч. Мілоша з ідіолекту В. Блейка, яке набуло в мові цього польського письменника, власне, в тексті есеїв «Земля Ульро», значення 'атеїстичний, диявольський розум' [Sydiaczenko 2018a] тощо. Однак частіше аналізовано було семантичні новотвори, що функціонують у художніх текстах як ключові слова.

Термін *ключове слово* був запроваджений 1954 р. французьким семіотиком, мовознавцем П. Гіро, деякі ж науковці для відповідного поняття використовували синонімічні терміни: слова-ключі, опорні слова, слова-опори, лейтмотивні слова, слова-лейтмотиви, слова-фаворити. Проблемою функціонування ключових слів у художньому тексті більшою чи меншою мірою займалося чимало дослідників, зокрема Р. Будагов, Ю. Караулов, А. Кожевникова, О. Кожин, Ю. Лотман, В. Петровський, С. Єрмоленко, Л. Пустовіт, Н. Сологуб, Л. Ставицька та ін. Серед польських учених про ключові слова писала, зокрема, М. Р. Маєнова, яка зазначала, що певні слова «виявляються суттєво частотнішими в поета, ніж у літературній мові, тобто займають місце значно вище в словнику цього поета, ніж цієї мови. Слова, які так вирізняються відносною частотністю від мовного узусу, назовемо словами-ключами. <...> Стосовно них слід мати на увазі, що їхні зв'язки з іншими словами дуже істотні, що у сполученні з ними витворюються нові значеннєві вартості, вимальовується новий індивідуальний словник поета» [Maenowa : 214]¹. Щодо методики дослідження семантики ключових слів М. Р. Маєнова підкреслювала: «Належить простежувати всі зв'язки ключового слова в текстах поета, має бути здійснений контекстуальний аналіз» [там же].

Характеристики ключових слів, усталені в теоретичній літературі та виявлені нами особисто, такі:

- 1) ключові слова є частотними в ідіолекті автора;
- 2) вони можуть бути назвою тексту або входити в неї;
- 3) ключові слова пов'язані з ідейно-тематичним змістом твору/творів, із концептуальними думками автора, вербалізованими образно і дослівно;
- 4) під впливом ближчого чи дальшого мікроконтексту (речення, фрагмент тексту) та нерідко макроконтексту (текст у цілому) ключові слова можуть зазнавати семантичних змін стосовно усталеної в загальноновживаній мові семантики.

Лексема, ужита як ключова в художньому тексті, подібно до більшості слів у мові, зазвичай є полісемічною. Як відомо, у процесі свого функціонування в загальноновживаній мові слова збагачуються новими значеннями на основі асоціацій за подібністю — метафорично і на основі асоціацій за суміжністю — метонімічно. У семасіології виділяють окремо ще розширення та звуження значень [Relacje... : 55]. На нашу думку, розширення і звуження значень є видами метонімії. Значення слова (етимологічне також) не є якимось правдивим відбиттям (або ж кодуванням) рис об'єкта/денотата, а є «свідомим виділенням одних рис і применшенням або й елімінацією інших» [Tokarski : 345]. Митець, маючи своє бачення, сприйняття предмета, явища (денотата), вносить зміни в усталене в мові «вирізнєння і применшення чи елімінування» його рис, витворюючи в такий спосіб своє індивідуальне значення. Тому дослідження індивідуально-авторської семантики ключових

¹ Переклади цитат, значеннєвих дефініцій скрізь — автора статті.

слів допомагає також глибше пізнати художню картину світу автора в цілому. Скажімо, слово *wąz* (вуж) набуло в ідіолекті Ч. Мілоша значення 'святе створіння', 'хранитель духів предків' [Sydiaczenko 2013], що свідчить про закоріненість у традиціях і міфопоетиці малої батьківщини автора — Литви. Натомість лексема *świadomość* (свідомість), увійшла в розбудоване семантичне поле: '*nieświadoma natura*' — '*świadomość ludzka*' — '*Świadomość Wyższa*' [Sydiaczenko 2018a], оскільки людина з її свідомістю в художньому світі Мілоша має як тваринні риси, так і божественну іскру. Таке бачення Мілоша є не просто виявом релігійної, почасти маніхейської картини світу, а й своєрідним продовженням романтичної традиції польської літератури.

Предметом дослідження цієї статті є лексема *widnokrąg*, яка функціонує як ключова в однойменному романі польського письменника В. Мисливського «*Widnokrąg*». Вона відповідає критеріям, наведеним вище, є назвою тексту, оскільки пов'язана з його ідейно-тематичним змістом — перипетії долі Пьотра, який у роки Другої світової війни дитиною потрапив у сільське середовище, а по війні мешкав і навчався в невеликому містечку Польщі. Лексема *widnokrąg* є частотною в тексті, адже письменник неодноразово звертається до цього образу. Він окільцює роман, з'являючись в описах сімейних фотографій, лейтмотивом постає в пейзажних описах, у філософських роздумах персонажів, в оповідах про їхні долі. Роман зрілого письменника є ніби продовженням виконання домашнього завдання шкільних літ, отриманого від репетитора: написати твір про виднокруг. Тож не дивно, що ця реальність і відповідний денотат набули в романі авторського бачення і розуміння.

Якщо енциклопедії подають визначення поняття виднокругу, як 'лінії позірного зіткнення неба з поверхнею землі', то мовна семантика цього слова ширша. Перш ніж її наведемо, зазначимо, що описи пейзажів у художніх творах можна вважати, послуговуючись терміном когнітивістики, розгорнутими концептуальними сценами семантики 'частина земної поверхні, яку видно на відкритій місцевості'. Оскільки йдеться про ключову реальність роману, що розглядається, згадаємо, не цитуючи, хоча б один з таких описів, укладений у вуста матері Пьотра, коли вони разом цілий день шукають загубленого по дорозі до іншого села черевика. Цей опис, окрім того, що зачаровує читача грою барв, є також вдячною ілюстрацією енциклопедичної характеристики виднокругу — різного на терені відкритому (наближеному до кола) й на забудованому (охоплює лише найвіддаленіші видимі елементи краєвиду). Складником енциклопедичної дефініції є також вказівка на те, що поняття виднокругу пов'язане зі спостерігачем. Доречно тут буде навести зафіксовану в романі авторську метафору Бога, вкладену у вуста бургомистра: «А гадаєш, що Бог бачить? Бог — це тільки інша перспектива» (184), де основою переносу є подібність високої позиції спостерігача виднокругу і Бога «на небесах».

Розглянемо тепер усталені мовні значення лексеми *widnokrąg*. Наприклад, «*Słownik Języka Polskiego*» за редакцією В. Дорошевського подає для цієї лексеми такі значення: 'місце позірного зіткнення неба із землею або поверхнею води; *перен.* сфера чийось інтересів, знань, переконань'; 'велике коло на небесній сфері, перпендикулярне до вертикального напрямку' [Słownik... : <http://www.sjpd.pwn.pl/haslo/widnokr/>]. У його синонімі *horyzont*, крім перших двох значень, цей словник наводить ще три: '*перен.* оточення, середовище чогось або чиясь; *зазвичай у мн., перен.* можливості, перспективи,

плани на майбутнє; висота води в річці» [Słownik... : <http://www.sjpd.pwn.pl/haslo/horyzont/>].

В українських еквівалентів *видноколо* й *виднокруг* академічний «Словник української мови» [Словник..., 1 : 389] фіксує такі самі перше й друге значення, але перше 'лінія горизонту — межа, яка ніби відділяє небо від землі' деталізується ще двома, розширеними: 'частина земної поверхні, яку можна бачити на відкритій місцевості', 'частина неба, яка ніби схиляється до землі'. Ще український словник дає до слова *виднокруг* стилістичну ремарку «поетичне», відсутню в польських лексикографічних джерелах. У нейтрального синоніма *горизонт* в українській мові [Словник 2 : 129] зафіксовано такі переносні значення: 'коло, сфера дій, можливостей'; 'висота води у річці або водоймі'; 'товща гірських порід'. Таким чином, зіставляючи значеннєві дефініції полісемічних лексем *widnokrąg* і *виднокруг* та *horyzont* і *горизонт*, зайвий раз переконуємося у відомій істині порівняльної лексикології, що значення еквівалентних на перший погляд лексем навіть у споріднених мовах ніколи не збігаються повністю. Зокрема, в українській мові відсутнє переносне значення 'оточення, середовище чогось або чиясь'. (Далі у статті для спрощення вживатиметься лише український відповідник *виднокруг*, що був також використаний у нашому перекладі роману.)

Це слово використовується автором тексту у вихідному усталеному значенні 'місце позірного зіткнення неба із землею'. Скажімо, в оповідях, присвячених головному героєві, що підлітком любив забиратися на пагорб біля свого дому і спостерігати за виднокругом; у контексті спогадів про єврейську дівчинку, сусідку в дідовому селі; у мові батька Пьотра, колишнього офіцера, який часто оповідав синові про різні історичні битви, починаючи, наприклад, так: «Ледве край сонця вийшов з-за *виднокругу*, заграли сурми і згуртовані лави рушили» (Myśliwski : 333) ² тощо. Частотне використання автором лексеми *виднокруг* у усталеному значенні привертає увагу читача до важливого образу, створює відповідне тло.

Утім, незвичність у семантиці лексеми *виднокруг* помічаємо вже в зав'язці твору — в описі світлини дитячих літ, де ця лексема набуває тривожних переносних конотацій, пор.: «Не маю певності, однак, як ті батькові очі на правду дивляться. Якби не те літнє сонце, розлите довкола нас, то можна було б сказати, що вони благають про світло в навколишній темряві. А може, у світлі того сонця, *сягаючи поглядом за виднокруг*, узріли вони раптом те, що тільки якомусь надчутливому баченню буває доступне, й у що вони *не бажать, вражені, вірити*. Отак це фотограф і зафіксував» (19). Оповідачеві тут ідеться не стільки про 'позірну межу землі і неба', скільки про 'трансцендентальну межу'. Оповідач уже натякає на подальшу трагічну долю батька Пьотра, що мав хворе серце і невдовзі по війні помер.

Натомість в епізоді, що варіюється потім в епілозі твору і оповідає про те, як дорослий уже Пьотр відпочиває зі своїм маленьким сином на морі (сюжет роману не є однолінійним, минуле в ньому перемежовується з сучасним або з менш віддаленим минулим), головний герой, спрямовуючи погляд на *виднокруг*, бачить не лише 'лінію, де море стикається з небом'. Складний, спершу прихований для читача перебіг асоціацій, примушує його згадати людину з оточення свого дитинства: «Той намір зродився вже під час відпочинку на морі, коли *вдивляючись у далекий виднокруг*, що відкрився знена-

² Далі у круглих дужках вказуємо лише сторінки цього джерела.

цька у променях сонця, яке спало в море величезною яскраво-червоною дугою, я сказав Павлові, що грався поруч у піску: — Поїдемо в село. Хочеш? Провідаємо дядечка Владика. — Це було для мене самого несподіванкою» (194). Чому Пьотрові споглядання виднокругу нагадало село? Коли у війну малим він мусив із родиною перебраться з містечка до материних батьків на село, на нього поклали обов'язок пасти корову разом із сільськими хлопчачками. У гурті тих пастушків був один старший чоловік, дивакуватий Казюнь, який, зокрема, передав Пьотрові своє розуміння *виднокругу*.

Як зазначає Є. Бартмінський, «розмовної мови людина навчається в дитинстві і її потім ще довго достатньо для порозуміння в щоденних життєвих ситуаціях» [Bartmiński : 115]. Наведемо цитати з роману, що є вдячною ілюстрацією цієї тези: «Попильнуйте моїх корів, хай добре наїдяться, — сказав одного разу Казюнь хлопцям. — А потім заженіть до Срочинського, і скажіть, що я вже не вернуся. Іду туди. — І простягнувши руку до виднокругу, обернувся, ніби ще не знав, у яку рушить сторону. І рушив уперед. <...> Казав, що дійде, о, туди, де небо сходиться з землею, а потім уже тільки вгору, і через день-другий буду тут над вами, хлопці» (262). Казюнь звідкілясь знав, що він «тільки до певного часу живе у Срочинських, бо йому призначено піти до неба. Небо, казав, недалеко, хлопці. О, там, як воно дістає землі, там край неба. Тільки треба туди дійти, а потім уже тамтою стороною вгору і вгору, і аж сюди назад, над луки. Я бачитиму вас, кожену вашу корову і кожного з вас, тебе, Фредик, і тебе, Міхасю, тебе, Стасю, і тебе Пьотрися, але ви мене ні, бо лише звідти сюди видно» (263). Це, пізнане малим Пьотром, розуміння неосвіченого пастуха, звісно, є ненауковим, воно родом з фольклору, міфу, з наївної картини світу, за Ю. Апресяном [Bartmiński : 119]. Це розуміння закодувало в лексемі значення 'межі', але не просто землі й неба, а 'межі того і цього світу', і мова персонажа роману В. Мисливського таке значення актуалізує. Його не фіксували свого часу академічні словники, лише пізніші спеціальні лексикографічні праці враховували подібні значення, скажімо, «Słownik stereotypów i symboli ludowych», що вийшов у Любліні 1996 р. за редакцією того ж Є. Бартмінського, у якому, втім, немає статті «Widnokrąg», тому ми його не використовували.

Засвоївши казкову правду, свідомість малого Пьотра спершу пручається, коли через декілька років репетитор витлумачує хлопцеві, що таке виднокруг у науковому розумінні, пояснює, що, мовляв, до нього не можна дійти. Пьотр заперечує вчителеві подумки: «Я вже хотів сказати, що це неправда, бо старий Казюнь, із яким я пас корів, дійшов» (261). За дитячою логікою, справді, дійшов, адже пішов тоді з пасовиська й більше не повернувся. Розмовне, донаукове розуміння *виднокругу* як 'межі світів' поширилося, ймовірно, ще в час наївної, міфологічної свідомості, за законом казкової метаморфози, у трансцендентальне значення: 'піти у засвіт, перенестися в інше життя, померти'. Саме такий трансцендентальний нюанс уже був наявний і в наведеній вище цитаті із зав'язки. Цей значеннєвий нюанс, пов'язаний з 'потойбіччям', помічаємо і в інших контекстах, які ілюструють саме авторське сприйняття *виднокругу*.

Зокрема, міфологічна семантика *виднокругу* породила авторську розгорнуту метафору в епілозі. Очевидно, форма хмар і світло призахідного сонця зродили певні зорові враження у спостерігача-наратора, завдяки яким відбулося оживлення постаті дитячих літ. «Сонце все ближче опускалося до *виднокругу*. <...> Раптом, наче з-за краю, з'явився малесенький, зовсім кри-

хитний, старий Казюнь із пасовища. Ні, я не мав сумніву, що то він. Хоч був переконаний, що давно забув про нього. У кожному разі, з усіх живих і померлих його найменше міг би сподіватися, адже він був заледве миттєвістю в моєму житті. <...> Він ішов по тому шву, то зникаючи в червоних сонячних променях, то ледве капелюх його виглядав, то знову з тих променів показувався. Здавався тільки більш похиленим, ніби ледве там поміщався, у тій тісній смузї прилягання моря і неба. Дріботів меншими, ніж зазвичай, кроками, хто знає, від утоми чи з обережності, щоб його те море не змило» (604). Казюнь постає в завершальному фрагменті твору не просто з'явою з потойбіччя, а й символом 'оточення дитячих літ', яке вже все «кануло за виднокруг». Того оточення, про яке написано книжку.

Значення 'оточення, середовище чогось або чиясь', наявне в лексемі *widnokrag* літературної польської мови і відсутнє в українського відповідника, у мові роману зазнає звуження: 'оточення, середовище дитинства'. Герой ще довго не може визволитися від зв'язку з тим сільським оточенням, не перестає бути йому вірним. «Така вірність, чи тільки можливість вірності, попри все запевнює не лише почуття безпеки, а й *окреслює місце у просторі твого виднокругу*, спершу не усвідомлюваного, і тим самим *стає знаком твоєї долі*» (195), — пише письменник. У цьому контексті В. Мисливський уже ставить поряд *виднокруг* і *долю*, називаючи *виднокруг знаком долі*, а не лише «підсвітлює» його просторову ознаку.

Мала батьківщина (такої номінації автор не вживає) в художньому світі В. Мисливського, явленому в романі, йменується далі *центром виднокругу*, і не лише в просторовому значенні, а разом із 'середовищем' — з тими, хто в цьому просторі жив, а по роках перейшов у потойбічний терен цвинтаря та в пам'ять головного героя. Ось контекст, де ужито це словосполучення: «І мабуть, так насправду, то лише зі смертю дядечка Владика я зрозумів, що, властиво, ніколи не покидав *цього місця*. Бо хоча то їхні могили, але то і мій знак, де я є. І хто знає, *чи не тут міститься центр мого виднокругу*, бо лише тут я можу відчувати ту болючу дошкульність від того, що помираю з ними і я, а не лише світ довкола мене» (197). Отже, значення 'мала батьківщина', набуте в авторському ідіолекті словосполученням *центр виднокругу*, містить і 'потойбічний' нюанс, пов'язаний із земним простором кладовища. Саме на цей простір, на це місце по роках приїжджає Пьотр у село — лише на провідну неділю, точніше, на Усіх святих, коли поляки поминають своїх предків. Наведемо контекст, у якому розгорнуто це 'потойбічне' розуміння *центру виднокругу*: «Бо де б ми не були, *це місце перебуває в нас*. І не як пам'ять чи сумління, а як *доля, бо доля — це визначений тобі силою могили простір*» (197).

За визначеннями українських і польських лексикографічних джерел, *доля* — це 'хід подій, збіг обставин, напрям життєвого шляху, що ніби не залежить від бажання, волі людини' [Словник..., 2 : 360]. «Сила могили», що впливає на щорічні повернення персонажа на терен дитинства, в авторському розумінні також не залежить від волі людини — така мотивація для метафоричного переносу *виднокругу* — *доля* (пол. *los*) можлива. Хоча, звісно, авторський *виднокруг* — це передусім «пам'ять і сумління», кодування їх художнім словом, оживлення часопростору дитинства разом із середовищем, яке його наповнювало. У поліфонії персонажів, що відтворюють оточення, середовище дитинства, авторський концепт *виднокругу-долі* помножується, ускладнюється. Відтак висвітлюється ще одна його особливість: *виднокруг*

— різний у дітей і батьків, адже і їхні простори, й оточення лише частково перетинаються. У сина Пьотра вже власний *виднокруг*, який має небагато спільного «з тим місцем на пагорбі, де ми, власне, стояли на початку сходів, ані з тим містом» (322). Цитата стосується моменту, коли вже сивий Пьотр приїжджає з дорослим сином у містечко підліткових і юнацьких років. Цю відмінність *виднокругів-долей* імплікує також останнє речення книжки: «— Принести тобі ще моря?» (605) — промовляє маленький син Пьотра, бабуся якого завжди мріяла побувати на морі, але ніколи їй цього так і не вдалося.

У розмовній мові не раз можна помітити вживання слова *доля* щодо коханої людини, хоча це значення чомусь не фіксують словники. Усталеним є зворот *зустріти свою долю* у значенні 'зустріти кохання свого життя'. Очевидно, він пов'язаний із давнім релігійним уявленням про те, що чоловік, дружина даються небесами, Богом, а за міфологічним уявленням — долею. У романі велике кохання Пьотра теж визначене заздалегідь, адже ще не будучи знайомим з Анною, малим уже приходить і оглядає терен-виднокруг — сусідній пагорб, укритий садом, де мешкає його майбутня кохана, ніби доля його туди приводить. А згодом він сподівається на допомогу, що характерно, не від небес, а від *виднокругу*: «Я йшов, але не міг подолати враження, що то простір іде на мене, а я стою ніби в очікуванні, що разом із цим рухомих простором вирине *з-поза виднокругу Анна*» (588). Фрагмент оповідає про юного ще Пьотра, який уже палко закоханий у свою однокласницю, але ще ніяк не може наважитися на побачення з нею. Звісно, йдеться тут не стільки про виднокруг у значенні 'позірна межа землі і неба', а про виднокруг трансцендентальний, пов'язаний з «небесами», долею.

Таким чином, можемо зробити висновки, що в художньому ідіолекті В. Мисливського лексема *виднокруг* функціонує не лише в загальнономовних значеннях 'місце позірної зіткнення неба із землею або морем' та 'частина земної поверхні, яку можна бачити на відкритій місцевості', а й актуалізується в давньому міфологічному значенні 'місце зіткнення цього й того світу', 'місце переходу в потойбіччя', а також збагачується індивідуально-авторською семантикою 'доля', генерованою як метонімічними, так і метафоричними переносами. Крім того, метонімічне звуження *виднокругу* як 'простору' та 'середовища' породжує у словосполучення *центр виднокругу* значення 'мала батьківщина'. Така семантика ключової лексеми засвідчує фрагменти картини світу оповідача, що зберігають давні сенси міфологічного світобачення й так само давнього, але живого донині в Польщі обряду поминання предків.

ЛІТЕРАТУРА

- Словник української мови : в 11 т. Київ : Наук. думка. 1970. Т. 1. 799 с.; 1971. Т. 2. 550 с.
- Bartmiński J. Styl potoczny. *Współczesny język polski* / red. J. Bartmiński. Lublin : Wyd-wo Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, 2001. S. 107–134.
- Mayenowa M. R. Poetyka teoretyczna. Zagadnienia języka. Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1979. 451 s.
- Relacje między znaczeniami wyrazów: sieci radialne. *Kognitywne podstawy języka i językoznawstwa* / red. E. Tabakowska. Kraków : Universitas, 2001. S. 53–59.
- Słownik języka polskiego : w 11 t. / red. W. Doroszewski. Warszawa : Państw. Wyd-wo

- Nauk., 1958–1969. URL: <http://www.sjpd.pwn.pl/> (дата звернення: 23.05.2020).
- Sydiaczenco N. Pojęcie ‘wąż’ w idiolekcie poetyckim Czesława Miłosza. *Miłosz i Miłosz* / red.: A. Fiut, A. Grabowskii, Ł. Tischner. Kraków : The Gould Center / Miłosz Institute, 2013. S. 785–793.
- Sydiaczenco N. Myślenie i świadomość w poezji Czesława Miłosza. *Polonistyka na początku XX wieku. Diagnozy, koncepcje, perspektywy. IV światowy Kongres Polonistów*. Katowice : Wyd-wo Uniwersytetu Śląskiego, 2018a. S. 478–490.
- Sydiaczenco N. Semantyka ogólnojęzykowa i semantyka indywidualno-autorska (na materiale idiolektu poetyckiego Czesława Miłosza). *Полоністика у XXI столітті: між локальним і глобальним : Зб. праць з нагоди 190-річчя пол. філології у Львів. ун-ті*. Київ : «ІНКОС», 2018b. С. 427–436.
- Tokarski R. Słownictwo jako interpretacja świata. *Współczesny język polski* / red. J. Bartmiński. Lublin : Wyd-wo Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, 2001. S. 343–369.

ДЖЕРЕЛА

- Myśliwski Myśliwski Wiesław. *Widnokrąg*. Kraków : Wyd-wo «Znak». 2007. 606 s.

REFERENCES

- Bartmiński J. (2001). Styl potoczny. *Współczesny język polski*. J. Bartmiński (Ed.). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, 107–134.
- Mayenowa M. R. (1979). Poetyka teoretyczna. Zagadnienia języka. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Relacje między znaczeniami wyrazów: sieci radialne. (2001). *Kognitywne podstawy języka i językoznawstwa*. E. Tabakowska (Ed.). Kraków: Universitas, 53–59.
- Słownik języka polskiego: w 11 t. (1958–1969). W. Doroszewski (Ed.). Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. URL: <http://www.sjpd.pwn.pl/> (last accessed: 23.05.2020).
- Slovník ukrajskoi movy: in 11 vols. (1970–1980). Kyiv: Naukova dumka. Vol. 1.; Vol. 2. [In Ukrainian].
- Sydiaczenco N. (2013). Pojęcie ‘wąż’ w idiolekcie poetyckim Czesława Miłosza. *Miłosz i Miłosz*. A. Fiut, A. Grabowskii, Ł. Tischner (Eds.). Kraków: The Gould Center / Miłosz Institute, 785–793.
- Sydiaczenco N. (2018a). Myślenie i świadomość w poezji Czesława Miłosza. *Polonistyka na początku XX wieku. Diagnozy, koncepcje, perspektywy. IV światowy Kongres Polonistów*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 478–490.
- Sydiaczenco N. (2018b). Semantyka ogólnojęzykowa i semantyka indywidualno-autorska (na materiale idiolektu poetyckiego Czesława Miłosza). *Polonistyka v XXI stolitti: mizh lokalnym i hlobalnym. Zbirnyk prats z nahody 190-richcha polskoi filologii u lvivskomu universyteti*. Kyiv: «INKOS», 427–436.
- Tokarski R. (2001). Słownictwo jako interpretacja świata. *Współczesny język polski*. J. Bartmiński (Ed.). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, 343–369.

SOURCES

- Myśliwski Myśliwski Wiesław. (2007). *Widnokrąg*. Kraków: Wydawnictwo «Znak».

N. H. SYDIACHENKO

Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine
E-mail: burlajnata@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-6544-4030>

THE MEANING OF THE LEXEME *WIDNOKRĄG* AS USED BY WIESŁAW MYŚLIWSKI IN HIS EPONYMOUS NOVEL.

In the paper, which is a continuation of a number of studies on individual writer's semantics in idiolects, the author has analyzed the meaning of the concept *widnokrąg* (*the horizon*), which functions as a keyword in the novel "Widnokrąg" written by Polish writer W. Myśliwski. The definitions of keywords, established in the theoretical literature, are emphasized, the most important of them is spotlighted: keywords are related to the ideological and thematic content of the work/works, conceptual ideas of the author, verbalized figuratively and literally. The word *widnokrąg* of Myśliwski's idiolect in relation to the specified determinants has been analyzed. Taking into account the lexicographic sources, the common language structure of the meanings of the polynominals *widnokrąg* and *виднокруг* and their synonyms *horyzont* and *горизонт* in Polish and Ukrainian languages are compared. Taking into account the contextual analysis, it was found out that the word *widnokrąg* in the W. Myśliwski's idiolect functions in common terms: 'place of apparent collision of the sky with land or sea' and 'part of the earth's surface that can be seen in the open'; and is also actualized in ancient mythological meanings as 'the place of collision of this and that world', 'the place of transition to the after life'. In addition, the keyword compared acquires the individual authorial meaning of 'fate'. It is produced in the text by metonymical extending of the figurative meaning 'surroundings, environment of something or someone' established in Polish, supplemented by a metaphorical transcendental connotation. The metonymic narrowing of the meanings of 'environment' and 'space' determines of the phrase the *center of the horizon* the semantics 'native place'. The writer, having his own vision, perception of reality denotation, makes changes in the established category in the language "distinction and reduction or elimination" of its features, encoding them in the individual sense. Therefore, the study of individual author's semantics of keywords also supports our better understanding of the author's world picture. In particular, our study highlights fragments of the narrator's world picture, which preserves the ancient ideas of mythological consciousness and ancient, but still active in Poland the rites of commemoration of ancestors.

Key words: literary idiolect, individual author's meaning, metaphor, metonymy, polysemy, Wiesław Myśliwski.

Дата надходження до редакції — 25.05.2020
Дата затвердження редакцією — 09.06.2020